

לשון הקודש וארץ הקודש

מאת שמעון פרס

מאמר מיוחד לאקדים

לאשרות. המידע זורם כרוח, והוא מתעלם ממסכי ברזל או ממסכי משי או ממסננות של צנזורה. הטילים מביטים בגבולות בבזו אסטרטגי, ורוחות הרפאים של אמונות תפלות ותנועות קיצוניות ואלימות טרוריסטית נעים ונדים ללא כיבוד גבול או ריבונות.

מה שנשאר קבוע הוא דווקא תעודת הזהות ההיסטורית והרוחנית. אלא שגם היא נתונה לסכנת פלישה של ערוצי הטלוויזיה לחדרי המגורים ולתאי המוח שלנו. פלישה תרבותית עלולה להתגלות כמסוכנת יותר מפלישה צבאית. מפני פלישה צבאית אפשר להתגונן, מפני פלישה תרבותית עדיין איננו מסוגלים להיערך להגנה.

אנו מתקרבים למצב שבו ההגנה על תרבותנו וההגנה על שפתנו מתחילות להיות בעיה מכרעת לא פחות מן ההגנה על אדמותינו.

הזהות הרוחנית והריבונות הלשונית מתחילות להיות הנושאים האמתיים של עצמאות לאומית. עמים רבים היו ממדינות לקהילות (האיחוד האירופי, האיחודים בדרום אמריקה, באסיה), ואנו יודעים שמבחינות רבות נגזר עלינו להיות בגדר "עם לבדד ישכון": אין לנו אחות לדתנו או אחות לשפתנו או שכן לגורלנו. ואחרי חמישים שנות מלחמת עצמאות מדינית אנו חייבים להתחיל במערכה על עצמאות תרבותית. הזיקה שבין האדמה לריבונות מדינית היא כזיקה שבין השפה לריבונות רוחנית. והקרב על שמירת הזהות הרוחנית יחייב לא פחות התגייסות והתנדבות ממה שידענו בקרבות האחרים שעמדנו בהם. ובקרב על המערכה הרוחנית - כל אות היא כדור רובה; כל כיתה בבית הספר כמוה ככיתה חיילים בשדה הקרב, וכל גיליון דפוס הוא מפת קרב.

אנו נכנסים עתה לקרב הגדול על מלחמת הקיום הרוחני של העם היהודי. הקרב על הקיום הרוחני שלנו כפול: לשמור על עדיפותו של השיקול המוסרי בהמשך עשיית ההיסטוריה של עמנו, ולעשות את דרכנו בעברית ראויה לשמה.

וכמאמר היינריך היינה: "מאז יציאת מצרים בכל הצהרת חירות יש צליל עברי".

את השפה, הם גם מלמדים אותה משמעויות חדשות, דרכי חיבור רעננים ואפשרויות תמימות שלא ניתן לעמוד נגדן. הפרחנו שממה בארץ ויצרנו שפע של לשון, וניתן לומר שלשון הקודש וארץ הקודש הן תאומי יהדות - אין לאחת מהן קיום בלי זיקה לחברתה. אמנם נוצרה אשליה שקרקע היא נכסי דלא נייד, ולשון היא ערך מתגלגל, אבל נוכחנו לדעת שדווקא הקרקע נתונה לשינויים, ואפילו להפתעות, עוד יותר מן הלשון.

הקרקע, גם אם יש לך קושאן עליה, זרים יכולים לפלוש אליה ולשנות את בעלותה. עבר הירדן נותק מארץ ישראל לא בגלל הזכות ההיסטורית, אלא בגלל מי שהתיישבו בעבר המזרחי של ארץ ישראל. במקרה הזה העובדות הדמוגרפיות הכריעו את הקביעות הגאוגרפיות. הוא הדין בנוגע לעזה ולמקומות אחרים ביהודה ובשומרון. אכן הקרקע אינה ניידת, והזכות ההיסטורית נשארת תקפה, אבל את הבעלות על הקרקע קובעים מי שהתיישבו עליה והיו לבעליה, והיא ניידת בעבורם.

לא רק התיישבות של אוכלוסיות חדשות על קרקע היסטורית קובעת את שייכות הקרקע, גם הגבולות המדיניים, הכלכליים והאסטרטגיים שהיינו רגילים להם מתחילים לנשור כעלי הסתיו. מה ערכם האמתי של הגבולות המסורתיים? השווקים חשובים מהמדינות, והכלכלה גלובלית. המדע אינו נעצר בגבולות. הטכנולוגיה אינה זקוקה

אין עוד עם שהלשון השגורה בפיו מלאת חיוניות כל כך ומלאת סתירות כל כך כמו העם היהודי.

מצד אחד הלשון העברית מלווה בשפות נוספות: ארמית, יידיש, לדינו - אם מונים רק אחדות מהן; מצד אחר העברית עצמה מילאה תפקידים שונים - בהיותה שפת היום יום בבית הראשון ובבית השני, ובהיותה לשון קודש, לשון תפילה ולשון געגועים בהיות עמנו בגולה.

וכבר נאמר בבת שחוק, שבעברית היהודים משבחים את הקדוש ברוך הוא, וביידיש הם מתווכחים אתו.

וצריך להוסיף שאחרי גלותה הייתה לה עדנה: העברית העתיקה זכתה לתחייה מחודשת במדינת ישראל של ימינו. כמעט כל העמים העתיקים באזור זנחו את שפתם המקורית: האיטלקים אינם מדברים רומית, היוונים אינם מדברים יוונית עתיקה; המצרים אינם משתמשים בשפת החרטומים, והסורים אינם מדברים אשורית. רק הילדים שלנו לומדים את שפת הנביאים ומשחקים בה. עד שהעיר אפרים קישון שישראל היא המדינה היחידה בעולם שבה הילדים מלמדים את אימותיהם את שפת האם.

בישראל לא רק שהשפה העברית קמה לתחייה, אלא גם מספר דובריה גדל מאוד; יותר מחמישה מיליון איש דוברים היום עברית, מספר שיא בתולדות הדיבור העברי.

וכשהעברית עוברת מדור לדור, מתקופה לתקופה, מצורך לצורך, היא גם מתעשרת

וגם מתגוונת. הרבה מושגים מודרניים או לועזיים התאזרחו בעברית. ואין היא, העברית, נעצרת מול שפע הגילויים וההמצאות המציפים אותנו, ומוסיפים להציף אותנו, בשפע חסר תקדים. הסופרים מצד אחד והילדים מצד אחר המריצו את השפה והעשירו אותה בביטויים, בקצבים, בגוונים. הספרות העברית החדשה רתמה סוסים ותיקים נבחרים והם הקימו להם דור של סייחים דוהרים וזוהרים, שלמענם נזרעו כרי דשא חדשים. הספרות החדשה והשירה החדשה העניקו לעברית העתיקה חיות וחן והזדמנויות שלא היו לה קודם לכן. והילדים - לא פחות משהם לומדים

שמעון פרס עם משה בר-אשר, נשיא האקדמיה